

3. VIITTOMAJÄRJESTYS

- Kuvittele **tilanne**, jossa ”tyttö katsoo poikaa”. Tässä tilanteessa on mukana kaksi **osallistujaa**, joista toinen on **aktiivisempi** (tyttö) ja toinen **passiivisempi** (poika). Tilanteessa aktiivisempi osallistuja **tekee** jotakin (katsoo) passiivisemmalle osallistujalle.

- Kuvittelemasi tilanne voidaan kielentää **lauseella**, ja kahden osallistujan tilannetta koodaava peruslausetyyppi on **transitiivilause**. Maailmassa on erilaisia tilanteita ja kielissä näin ollen myös erilaisia lausetyyppejä. Toteava transitiivilause on kuitenkin erityisasemassa, sillä sitä käytetään kielen tyypillisimmän sana- tai **viittomajärjestyksen** tarkasteluun.

- Viittomakielissä täydellinen transitiivilause sisältää vähintään kolme viittomaa, joista kaksi ilmaisee osallistujia ja yksi tekoa. Viittomaluoaltaan osallistujia ilmaisevat viittomat ovat **nominaaleja** (TYTTÖ, POIKA) ja tekoon viittaava viittoma on **verbaali** (KATSOA). **Lauserakenteen** tarkastelussa nominaalit erotellaan

edelleen aktiivisempaan (A) ja passiivisempaan (P) nominaalijäseneseen. Transitiivilauseen viittomajärjestyksestä voidaan siis puhua A:n, P:n ja verbaali V:n järjestyksenä.

- Suomalaisen viittomakielen transitiivilauseiden tyypillisin järjestys on **AVP**. Tämä tarkoittaa, että alussa kuvittelemasi tilanne viitotaan tyypillisimmin lauseella TYTTÖ KATSOA POIKA. Myös järjestyksiä APV ja PAV käytetään, mutta ne eivät ole lainkaan yhtä yleisiä kuin AVP. Myös muissa viitotuissa ja puhutuissa kielissä AVP on yleinen järjestys. Se on perusjärjestys myös suomen kielessä.

- Viitottaessa lauseista jää usein pois nominaalisia elementtejä. Esimerkiksi lause TYTTÖ KATSOA POIKA saattaa ilmetä rakenteellisesti vajaana joko muodossa TYTTÖ KATSOA (AV) tai KATSOA (pelkkä V). Elementtien poisjätö eli **omissio** on mahdollista, koska viittojan toiminta (esim. viittoman KATSOA suuntaaminen kohti kuviteltua kohdetta) ja lausetta ympäröivä muu teksti (esim. aiemmin ilmaistu puheenaihe ”tyttö” tai ”poika”) antavat vihjeitä merkityksen tulkintaan.

JANTUNEN, T. (2017). Fixed and NOT free: Revisiting the order of the main clausal constituents in Finnish Sign Language from a corpus perspective. *SKY Journal of Linguistics* 30, 137–149.

TOTEA ITSE!

Lataa Snowfrog-aineisto ja ELAN-ohjelma koneellesi, ks. ohjeet <https://youtu.be/4h6oOuwQcKw> ja <https://youtu.be/tJ4LRqlc0qU>

Määritä ELANissa käsittelyalueeksi sijainti, johon Snowfrog-aineiston tallensit (ks. alku videosta <https://youtu.be/TjA3TiraiWU>). Avaa sitten ELANin hakuvalikko (ks. video <https://youtu.be/5280JfZPuks>) ja tee seuraavat tehtävät.

- 1 Miten tyypillistä on, että lause koostuu pelkästään verbaalista tai pelkästään nominaalista?
- 2 Kumpi ilmaistaan aineiston lauseissa tyypillisemmin ensin, nominaali vai verbaali?

Vinkki: Tee hakuja välilehdellä **Single Layer Search**. Muuta **Mode**-rivin kolme asetusta muotoihin **Annotation – case sensitive – regular expression**. Valitse riviksi vuorotellen **Lause_1** ja **Lause_2**.

Hakulausekkeet ovat seuraavat: **.+** (kaikki annotaatiolosuhteet), **\Av_IS+Iz** (vain verbaalin sisältävät lauseet), **\An_IS+Iz** (vain nominaalin sisältävät lauseet), **\bn_+Ibv_** (lauseet, jotka sisältävät vähintään yhden nominaalin ja vähintään yhden verbaalin ja joissa nominaali ilmaistaan ennen verbaalia) ja **\bv_+Ibn_** (lauseet, jotka sisältävät vähintään yhden verbaalin ja vähintään yhden nominaalin ja joissa verbaali ilmaistaan ennen nominaalia). Merkitse muistiin osumien (hits) määrä ja laske prosentit.

Lisätietoa: www.kielipankki.fi

